

Holsbybrunn, 2016-11-24, Referensgruppsmöte

Henrik Karlsson, projektledare hälsade alla Välkomna!

Presentationsrunda: alla närvarande fick presentera sig.

Inledning:

Henrik (Länsstyrelsen Kalmar) presenterade vad som hänt sen sist inom projektet och vad som är på gång; Ett stort antal ansökningar om framförallt vattenuppehållande åtgärder har skickats in till landsbygdsprogrammet som ett resultat av arbetet med SWOT-analyser på gårdsnivå. Även det praktiska arbetet med genomförande av åtgärder har kommit i gång och en våtmark har anlagts i Tigerstad. Förhoppningsvis startar arbetet med fler våtmarker inom kort (Ruda, Bankeberg, Mörlunda m.fl.).

Även arbetet med biotopvårdsåtgärder går framåt och ansökan gällande åtgärder vid Grönskogs gård ligger hos Mark- och miljödomstolen för prövning. För detta projekt har det även tillkommit extra medel för åtgärdsgenomförande från SNF Bra miljöval.

Kommentarer, frågor och svar:

- Vad ligger i pipeline avseende åtgärdsgenomförande? Svar: Ett flertal våtmarker. Alla våtmarker och tvåstegsdiken har ok vad gäller anmälan vattenverksamhet och alla våtmarkerna har fått igångsättningstillstånd (och därmed delfinansiering från landsbygdsprogrammet). Vi väntar på igångsättningstillstånd för tvåstegsdikena.

Därefter berättade Jakob Bergengren (Länsstyrelsen Jönköping) om övrigt arbete och projekt som har koppling till Emåprojektet. Bland annat berättade Jakob om länsstyrelsen i Jönköpings arbete med en samlad åtgärdsplan för vatten (SÅV) och pilotprojektet kring vattenkraft samt länsstyrelsernas arbete med uppdraget "Grön Infrastruktur"(GI) . Han pratade också om insatserna som gjordes under lågflödesperioden på sensommaren för att undsätta stormusslor i Emån. Därefter följde många frågor med koppling till arbetet med grön infrastruktur och vad det innebär. Slutsatsen blev att det kommer mer information om GI på nästa möte.

Kommentarer, frågor och svar:

-Vad är en handlingsplan för GI? Svar: Handlar om att knyta ihop information. Vattendragen och avrinningsområdena är ett "blått skelett med gröna muskler". Det handlar om hur landskapet fungerar och hur allt hänger ihop. Regeringen har gett alla länsstyrelser i uppdrag att samla kunskap om miljöerna, arterna mm. Är en början på att se landskapssambanden och få till en bättre planering av landskapet.

- Finns det en referensgrupp för arbetet med GI? Svar: I dagsläget finns en arbetsgrupp på varje länsstyrelse och det var ett första nationellt uppstartsmöte för bara några veckor sedan. Arbetet har precis påbörjats men målsättningen är att få ut relevant information till berörda.

- När ska handlingsplanen för GI vara klar? Svar: En första plan ska vara klar i slutet av 2017.

Vattendragsmodellen

Erika Nilsson (länsstyrelsen Kalmar) informerade kort om vad som har genomförts och vad som är nytt med avseende på arbetet med vattendragsmodellen för Emån. Det har nyligen kommit en rapport med resultat från de genomförda modelleringarna.

Nu pågår en förbättring i form av inmätning i fält mm och ytterligare kalibrering. Det kommer att göras kompletterande scenarier i Mörlundaområdet i form av åtgärder i dikessystem och ”tvåstegsdike” i huvudfåran. Det kommer också att ske fortsatt arbete med analys av torrperioder med fokus klimatförändring och reglering – hur länge räcker grundvattenmagasinen och sjömagasinen vid torrperioder?

Andra planerade insatser är att identifiera vid vilken nederbörd som översvämning sker i olika delar av avrinningsområdet och göra åtgärdsstudie i ett pilotområde avseende behovet av magasinvolym och möjliga åtgärder.

Med hjälp av modellen kommer även effekten av våtmarker att undersökas genom att återskapa och undersöka effekten av ca 10 våtmarksområden.

Målsättningen är att allt arbete ska genomföras under våren 2017.

Kommentarer, frågor och svar:

- Vad händer med vattenkvaliteten vid exv väldigt låga flöden? Då blir ju utspädningseffekten mindre. Kan man se detta i modellen? Svar: Nej, det kan man inte se i denna modell men det hade varit intressant att titta på. Vi tar med oss den frågan. Man borde även kunna använda recipientkontrollen för att titta på vattenkvaliteten och ev variationer vid olika flöden.
- Så när man modellerar invallning vid Mörlunda blir det inga översvämningar från huvudfåran men översvämningar från biflödena? Svar: Ja.
- Vi har jobbat under mycket lång tid med att göra flödena snabbare och snabbare. Nu måste vi jobba mer med biflödena och mindre med huvudfåran för att fördröja vattnet!? Svar: Ja, för effekter i huvudfåran måste vi jobba i biflödena.
- Det är viktigt med demokrati, de som äger marken är de som kan genomföra åtgärder. Finansiering och ev markersättning är en viktig aspekt.
- Det är också viktigt att jobba med de hårdgjorda ytorna och dagvattnet från dessa. Svar från Vetlanda kommun: I kommunen jobbar vi mycket med fördröjning, inte minst i planarbetet. Varje plan ska bära sin egen dagvattenhantering och vi har i dagsläget 48 st dagvattenhanteringsområden.
- Klimatförändringen och följderna av denna är en gigantisk utmaning, inte minst att förse befolkningen med dricksvatten av god kvalitet!
- Tips på dataunderlag etc: Timmerweb samt lantmäteriets gamla kartor (läge äldre våtmarker).

Lågvattensituationen 2016

Därefter informerade Ilan Leshem (Emåförbundet) och Marcus Tingvall (VETAB numera Njudung Energi) om deras arbete kopplat till lågvattensituationen 2016. För Emåförbundets del handlade det främst om två aspekter 1) dricksvatten och 2) processvatten till Södra Cell Mönsterås. Om Södra Cell står utan processvatten är kostnad för förlorad produktion och påverkan på underleverantörer så hög som 20-30 miljoner per dygn. Ilan påpekade också att låga flöden inte är något nytt och kommer att återkomma samt visade på vilka reglerade sjöar som finns i Emåns system (de flesta regleras för processvatten). Ilan berättade att grundvatten normalt bildas under höst och vinter och påpekade att

vattnet kontinuerligt rör sig mellan ytvatten och ytligt grundvatten. Vattendragens vatten rinner ut i grundvattnet när grundvattennivåerna är låga. När grundvattennivåerna är höga trycker grundvattnet istället mot vattendragen. I framtiden kommer temperaturen och därmed avdunstningen att bli högre och de framtida torrperioderna tros bli ännu tuffare än dagens. En viktig åtgärd för att trygga vattentillgången är fler våtmarker. Våtmarker har stor betydelse för vattnets kretslopp genom att de samlar, lagrar, renar och sprider vattnet vidare. De står också för en betydande del av vår biologiska mångfald eftersom de utgör en viktig livsmiljö för en mängd växter och djur.

Marcus berättade om vattensituationen i Vetlanda och Sävsjö och om åtgärder som vidtagits för att säkra dricksvattenförsörjningen. Totalt har Njudung Energi ansvar för 22 vattenverk varav 16 finns i Emåns HARO. Många insatser för att säkra dricksvattenförsörjningen 2016 har fokuserat på dricksvatten till Vetlanda som är beroende av råvatten från Emån som tas nedströms sjön Grumlan. Behovet här är ca 4500 m³/dygn. Mycket arbete har varit förebyggande och man har tagit fram planer med möjliga åtgärder i ett tidigt skede. Ex på vidtagna åtgärder är magasinering uppströms genom en höjning av vattennivån och bevattningsförbud. Man planerar även för åtgärder såsom en flytt av råvattenintaget, vattenskyddsområde och kommunala vattenförsörjningsplaner.

Vad gäller enskilda brunnar så har många sinande brunnar rapporterats i Vetlanda kommun (ca 50 st).

Ekosystemtjänster och samhällsekonomi i och kring Emån

Carina Pålsson (Länsstyrelsen Kalmar) inledde kort med att berätta om upphandlingen som har gjorts med fokus på beskrivning och värdering av ekosystemtjänster och samhällsekonomi i och kring Emån. Arbetet ska göras av WSP och har delats upp i tre steg; 1) Nulägesanalys, 2) Scenario "Fria vandringsvägar utifrån bästa möjliga teknik" och 3) Scenario "Vattenupphållande åtgärder". I dagsläget har WSP börjat jobba med steg 1 och 2 och de kommer förhoppningsvis att fortsätta med steg 3 under våren. Detta då steg 3 är beroende av modellresultat från vattendragsmodellen.

Därefter berättade Ulrika Isberg och Calle Malmström från WSP allmänt om ekosystemtjänster samt hur man delar in ekosystemtjänster i olika grupper baserat på vilken typ av nytta de levererar till människan. Vidare berättade de om upplägget på deras arbete. WSP har nyligen startat med uppdraget och är därför fortfarande i planeringsfas. Målsättningen är att öka kunskapen om utvalda ekosystemtjänsters värde i Emån men också större samhällsintressen som är kopplade till eller beroende av Emån. Målet är också att undersöka hur utvalda ekosystemtjänster påverkas av åtgärder.

WSP informerade även om hur man kan gå tillväga för att värdera ekosystemtjänster genom att t ex använda marknadspriser, resekostnader, scenariometoder eller återställningskostnader. En värdering utgår alltid från människans preferenser. I Emåns HARO har ett antal ekosystemtjänster och samhällsnyttor prioriterats; *Stödjande tjänster*: livsmiljöer (fram för allt fisk och ungstadier fisk); *Reglerande tjänster*: vattenfördröjning/skydd mot översvämning, reglering övergödning (näringssupptag/näringretention); *Försörjande tjänster*: Dricksvatten (även grundvatten), icke dricksvatten (bevattning och processvatten samt djurhållning), fisk (även koppling till kustvattnet), vattenkraft (ej EST men samhällstjänst), jordbruksproduktion (ej EST men samhällstjänst); samt *Kulturella tjänster*: rekreation/friluftsliv (fiske, turism), kulturarv, naturarv.

Därefter delades deltagarna in i grupper för att diskutera vidare kring de prioriterade ekosystemtjänsterna/samhällsnyttorna samt om några viktiga ekosystemtjänster eller samhällsnyttor saknas och borde inkluderas. Följande frågor delades ut:

1. Varför är dessa ekosystemtjänster viktiga – varför är de prioriterade?
2. Vilka ekosystemtjänster saknas?
3. Vilken/vilka av ekosystemtjänsterna tror ni har störst värde?

Och slutligen, en personlig reflektion- vad är de värdefulla bidragen från ekosystemtjänster inom ditt område?

Grupperna var ense om att alla utvalda ekosystemtjänster/samhällsnyttor är viktiga i Emåns HARO och därmed prioriterade. Vad gäller saknade ekosystemtjänster/samhällsnyttor så var diskussionerna intressanta och flera grupper tog upp skogens produktionsvärde – produktion av timmer. Andra tjänster som nämndes var vattendragens rening av miljögifter och humus, vattnet som recipient och turism i allmän mening samt kräftfisket och allt fiske som sker utan fiskekort (dvs fiske i egna vatten).

Vad gäller vilka eller vilken ekosystemtjänst som tros ha störst värde diskuterades kring definition av värde; pengamässigt värde eller värde för överlevnad? Tjänster som lyftes var dricksvatten, matproduktion, skogsproduktion och djurhållning men utan vatten fungerar inget....

Vid tangenterna

Carina Pålsson